

Nieuwsbrief

Vrienden van de Antwerpse Madonna's

Afgiftekantoor Antwerpen

Halfjaarlijks tijdschrift, nr. 9 [5de jaarg. (2006), nr. 2]

vu: R. Vanoystaeyen,

Vremdesesteeweg 92, 2530 Boechout

Nieuwsbrief
Vrienden van de

Antwerpse Madonna's

www.verbeelding.be

Op het world wide web werd de 'ver-beelding' van Antwerpen in het leven geroepen tijdens de advent 1999.

Toerismepastoraal Antwerpen (TOPA) werkte samen met Voor Kruis en Beeld een initiatief uit voor het jubeljaar 2000. Het hoe en het waarom van deze ver-beelding werd toegelicht en in beeld gebracht, zowel door een voordracht, een tentoonstelling als een website.

De site die maandelijks gemiddeld 13.000 bezoekers trekt (de laatste 6 maanden *) is nu toe aan een grondige technische omvorming van zijn database.

In 2006 waren de websitemakers flink aan het werk om de bestaande website aan te passen en uit te breiden. Op 10 september 2006 werd dit project in zijn nieuwe vorm on-line geplaatst.

Op de huidige site www.verbeelding.be leest u volgende tekst:

Onze vereniging is vooral bezig met het bewaren en restaureren van calvaries, madonna- en heiligenbeelden in het Antwerpse stadscentrum. Om een overzicht te bieden van alle bestaande en verdwenen beelden willen we de bestaande website herwerken en uitbreiden.

Er komt een algemene inleiding over de traditie van de religieuze straatbeelden. Daarnaast zullen we van alle beelden illustraties en gegevens verschaffen (oprichting, geschiedenis, gebruiken, iconografie, stijl, restauratie).

Tenslotte willen we ook een virtuele wandeling aanbieden.

Deze uitbreiding maken we waar dank zij de vrijwillige medewerking van heemkundigen.

Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap,
Afdeling Monumenten en Landschappen

Met dank aan Monumenten en Landschappen van de Vlaamse gemeenschap en dank aan VCM.

CONTACTFOEUR
VOOR
BEGROEVINGEN
1999-2000-2001

* Mededeling Christian Diels, webmaster, 10/07/2005

25 maart feest van Maria boodschap

De inhuldiging van het beeldje in de Schoytestraat 8, heeft bij medelid Bertha Van der Elst warme gevoelens nagelaten:

In het voorbijgaan zag ik op vrijdag 24 maart het kapelletje tegen de gevel van het pand plaatsen.

Vóór de aanvang op de eigenlijke feestdag, stond er al heel wat volk te wachten. Klokslag 16 u, onder de klanken vanuit Sint-Andriestoren, zonovergoten, had de inhuldiging plaats van het mooi gerestaureerde beeldje.

Multicultureel zoals wij in Antwerpen zijn gaf de Afrikaanse groep Afribel onder leiding van mijnheer Hititmana met muziek en dans uiting aan het enthousiasme.

Overtuigd van de waarde van Maria's aanwezigheid in onze stad trok E.H. Mannaerts de aandacht op de vele andere beelden die hersteld en herplaatst worden.

Zéér veel aanwezigen hebben de hemelse koningin op deze zonnige dag gegroet, in de smalle Schoytestraat.

Het pakkend moment was de plaatsing in het kapelletje: de eigenaars van het pand droegen het beeld in de woning. Door de

dame des huizes werd het vanop de bovenverdieping langs het raam voorzichtig doorgegeven aan de man op de ladder aan de buitenkant. Eens op haar definitieve plaats werd deze beeltenis, én de buurt, gezegend.

Voorbijgangers bleven staan om de mooie hulde mee te maken.

Naast de Afrikaanse cho-

reografie en zang vormden de Vlaamse Marialiedjes een echt contrapunt.

In processie (nu noemen we dat 'n stoet') gingen we naar Sint-Andrieskerk. E.H. Mannaerts hield er een toespraak om het feest van 25 maart te onderlijnen, en ook daar de Mariakapel niet onverlet te laten. We waren fier dat de twee voorzitters én van de vriendenkring, én van onze vereniging aan de viering deelnamen.

De eigenaars van het pand, de familie Steenackers, met kinderen en kleinkinderen, had een receptie voorzien voor de vele meevierders.

We waanden ons deze dag in de zevende hemel, neen eerder op de vermenigvuldiging der broden!

Tijdens de gulle receptie kon de groep Afribel de vreugde niet lang onderdrukken.

Een heel geslaagde inwijding. Moge er in de toekomst nog zulke mooie vieringen plaatsvinden!

Zie foto kافت, voorzijde

Foto Wim Strecker, 25 maart 2005

Herplaatsing beeld Onze-Lieve-Vrouw medeverlosseres Wiegstraat 3, Antwerpen (30 juni 2006)

Jeroen Boel - restaurateur - aan het woord:

Wanneer men als restaurateur een Antwerps Madonnabeeld behandelt, waant men zich bijna als op een archeologische site. Beschilderingen bedekken de vele oude ingrepen en vormen als het ware een ingreep op zich - een laag van stof en as die sporen uit het verleden bedekt en die gedurende eeuwen steeds dikker geworden is. Niet zelden is het vaststellen van vroegere ingrepen een stapsgewijs proces dat tijdens de restauratie ontstaat. Door objectieve vaststellingen worden bepaalde zaken waargenomen. Er bevindt zich bijvoorbeeld een hoeveelheid gips tussen het beeld en het afgebroken armpje van het Jezuskind. Al deze afwijkingen van de originele toestand kunnen op objectieve wijze worden beschreven en worden gedocumenteerd in het dossier. Meestal wordt er van de restaurateur ook verwacht om deze ingrepen te interpreteren en ergens te plaatsen in de geschiedenis en de betekenis van het kunstwerk. Om dit te kunnen zijn er niet alleen veel ervaring, 'Fingerspitzengefühl' en intuïtie nodig. Het is zonder meer duidelijk dat een grondige literatuurstudie en documentatieverzameling over het beeldhouwwerk noodzakelijk zijn om bepaalde hypothesen te bevestigen of te kunnen weerleggen. Een geoefend oog kan in sommige gevallen door de verflagen heen oude herstellingen zien. Zo klopte mijn mening dat de rechterhand van Maria een oude herstelling is, omdat na de verfverwijdering bleek dat

deze hand sculpturaal gezien van veel mindere kwaliteit bleek te zijn dan het kunstwerk zelf. Omdat ik ondertussen al enige ervaring met het bestuderen en het restaureren van Antwerpse Maria's heb kunnen opbouwen, zal ik nu een poging wagen om de objectieve vaststellingen die ik deed aan dit beeld te koppelen aan de geschiedenis en de betekenis van het beeldhouwwerk en een aantal hypothesen voor te stellen.

Geïnteresseerden in de details van de restauratie kunnen steeds inzage hebben in het restauratiedossier. Dit dossier kan ook geraadpleegd worden op www.jbsc.be

Betreffende het Madonna-gevelbeeld in de Wiegstraat, verwijzen wij eveneens naar het artikel door Wim Strecker opgesteld in februari-maart 2005, onder de titel '*Een gemaskeerde schoonheid?*' Ook dit artikel wordt u op aanvraag ter inzage bezorgd.

Herplaatsing beeld Onze-Lieve-Vrouw van de Eenzaamheid Pieter van Hobokenstraat 9 (7 juli 2006)

Het moest maar weer eens gebeuren op een zomerse dag. Onze enigste Antwerpse 'Spaanse' Madonna, de 'Nuestra Señora de la Soledad', diende in de plotsende regen teruggeplaatst te worden. En zomerstortregens kunnen heel wat water uit de hemel doen neerdalen, desondanks werd het beeld met de grootste omzichtigheid terug in haar beschermende kast geplaatst door de restaurator van A.R.T.

Wat voorbijgangers onmiddellijk zal opvallen is het ontspiegeld glas in het voordeurtje. Het zorgt ervoor dat de voorstelling nu duidelijker zichtbaar is. Voor fotografen is dat ook mooi meegenomen.

Als op 22 september 2005 de houtsculptuur in het restauratieatelier aankwam was wel geweten dat de laatste 20ste-eeuwse overschilderingen dienden te worden verwijderd, maar hoe precies de technische conditie van de Madonna was moest worden onderzocht. Historische informatie verwees naar een mogelijk eind 17de-eeuws beeld, zou materiaaltechnisch onderzoek dit kunnen staven? En wat met de conditie van het hout zelf? En wat zat er onder de meest recente verflagen? Allemaal vraagtekens die gaandeweg hun beslag kregen.

Een archivalisch vooronderzoek, in dit geval toch wel een bijkomende steun

voor de restaurator, kon omwille van de tijdelijke sluiting van het Antwerpse Stadsarchief niet gebeuren. Men was dus aangewezen op de fysieke toestand zelf.

De polychrome lagen werden onderzocht en in kaart gebracht. Hieruit kon worden afgeleid dat één van de vorige schilders over de oude en wellicht oorspronkelijke polychromie, een dikke en glasharde loodwitpreparatielaag had gesmeerd. Na verwijdering hiervan bleek dat de onderliggende veelkleurige afwerkingslaag nog vrij intact aanwezig was ¹, ondanks de slechte toestand van sommige houtgedeelten. Met injectie onder druk werden deze delen geconsolideerd. Het lindehout was ook zeer sterk aangetast door houtworm. Bovendien bleek dat er vrij veel 'structurele' ingrepen waren uitgevoerd. Heel wat plooiwal van de mantel werd later toegevoegd (hersteld?). Zeker op die plaatsen moest retoucheschildering gebeu-

ren om de visuele eenheid van de polychrome afwerking te herstellen. Naar de woorden van de restaurator zelf zou na afwerking het "... resultaat een beeld tonen dat veel dichterbij de oorspronkelijke visie staat, het zal alleszins aan sereniteit winnen." Hij preciseerde verder "Opvallend was het feit dat de huidskleur op het gelaat en de handen - eens ontdaan

van de monotone en doodse latexoverschildering - levendig werd en er zelfs een blos op de wangen te voorschijn kwam."

Hoewel geen bijkomende archiefgegevens konden worden aangedragen is omtrent deze Madonna toch wel een en ander geweten. Voor iedereen duidelijk leesbaar staat op de banderol van de presentatiekast: '1691 Nuestra Señora de la Soledad / O.-L.-Vrouw der Eenzaamheid B. V. O.', dat impliceert een bepaalde kennis van de geschiedenis.

Het jaar 1691 betreft de oprichting van een broederschap, met de boven aangehaalde titel, in de kerk van de paters miniemen op de Meir ². Inspirator hiervan was de Spaanse Citadeloverste Markies del Pico de Velasco, vandaar dat men voor een Spaanse devotie koos. Er kwam een Madonnasculptuur die in het kerkkoor opgesteld werd en bij processies rondgedragen kon worden. Deze werden, gezien de aard van de devotie, in de Passieweek op Goede Vrijdag gehouden.

Na opheffing van het broederschap en het klooster zelf (1797), zou het beeld van deze 'Onze-Lieve-Vrouw van Smarten' zijn bewaard gebleven.

Tussen 1823 en 1901 is het beeld gedocumenteerd als een klassiek Antwerps gevelbeeld. Het hangt dan, overluidend en voorzien van veel bijwerk, op de straathoek Meir en Kolveniersstraat. Hierna ging het in tijdelijke bewaring bij de Broeders van Liefde in de Eikenstraat. Het kwam nadien op de huidige locatie in de Pieter van Hobokenstraat, waar het eerst in de tuin stond opgesteld, maar vanaf 1956 aan de gevel in een toonkast kwam te hangen.

Het accent op Maria's *eenzame lijden na de dood van haar Zoon* komt bij ons in de

beeldende kunst minder voor. De *Onze-Lieve-Vrouw van Smarten* of *van Zeven Weeën* (met één of zeven zwaarden die haar hart doorboren) is in feite een voorafspiegeling en geen tafereel na de dood. Meer kennen we de *Piëta* (met het lichaam van haar dode Zoon op schoot), of de nog frequenter voorkomende *Bedrukte Moeder* in samenhang met Johannes en Christus aan het kruis, daarbij gaat het om telkens meer figuren.

Speciaal is dat Maria hier wordt uitgebeeld vanuit de grootste emotionele eenzaamheid na het sterven van haar Zoon op het kruis. Zij is gekleed in de donkere pij van de karmelietessen. Een paternoster vervolledigt de bidende, helemaal in zichzelf gekeerde figuur.

Totdusver kon één verwant kunstwerk buiten de Spaanse cultuursfeer teruggevonden worden, er zullen er niet veel zijn. Een aquarel van de Oostenrijkse schilder Edward Jakob von Steinle (1810-1886), toont Maria als 'Nuestra Señora de la Soledad' ³. (WS)

1. Of dit de oorspronkelijk verflaag betreft kon niet worden nagegaan, deze zou evengoed vroeger al helemaal kunnen verwijderd zijn geweest.

2. De miniemen (minderbroeders) hadden sedert 1614 hun klooster op de Meir, het was gelegen tussen de huidige Eikenstraat en Cellebroedersstraat.

3. Dit werk uit 1858 draagt de titel 'Maria, den Kreuzweg wandelnd, den die Jünger mit Kreuzen bezeichnet hatten'. (Städelsches Kunstinstitut und Städtische Galerie, Frankfurt (Main), inv. nr. Z 7217); Afbeelding: Foto Marburg.

Eind 2005 / 2006 - Plaatsingen en restauraties

(28 december 2005) – Herplaatsing van het beeld 'Onze-Lieve-Vrouw van Smarten' getiteld 'Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën', Kaasbrug 8, gerestaureerd door Toon Van Campenhout.

25 maart 2006 – Plaatsing van het beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind 'Moeder Gods', Schoytestraat 8, gerestaureerd door A.R.T.

30 april 2006 – Herplaatsing van het beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind 'Onze-Lieve-Vrouw Medeverlosseres', Wiegstraat 3, gerestaureerd door Jeroen Boel.

Mei 2006 – Plaatsing van het beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind 'Moeder Gods', Jodenstraat 16, gerestaureerd in de Academie.

7 juli 2006 – Herplaatsing van het beeld 'Onze-Lieve-Vrouw van Smarten', getiteld 'Onze-Lieve-Vrouw van de Eenzaamheid', Pieter van Hobokenstraat 9, gerestaureerd door A.R.T.

8 augustus 2006 – Inhoudiging van het beeld 'Onze-Lieve-Vrouw van Smarten' in de Lange Winkelstraat 32. Beeld gerestaureerd door Jeroen Boel in opdracht van het rust-en verzorgingstehuis, door bemiddeling van Voor Kruis en Beeld.

20 september 2006 – Herplaatsing van het beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind 'Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans', Lange Doornikstraat 27, in de Academie gerestaureerd.

23 september 2006 – Herplaatsing van het beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind Braderijstraat 12-16 gerestaureerd door Geneviève Hardy in opdracht van de eigenaars van het pand.

Augustus / september 2006 – Restauratie ter plaatse van de beeldengroep 'H. Familie', hoekpand Oudemansstraat (kant Sint-Paulusplaats) door Dirk Lenaerts.

September / oktober – Restauratie ter plaatse van het beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind 'Moeder Gods', Coppenolstraat / Wolstraat door Dirk Lenaerts en Geneviève Hardy.

Begin 2007 – Plaatsen van het beeld 'Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen', hoek Minderbroedersrui en Minderbroedersstraat, gekapt naar ontwerp tekening uit 1855 van Jan Van Arendonck door Geneviève Hardy.

De restauratie van de 'Moeder Gods', Lange Sint-Annastraat 2, hoek Ossenmarkt moest wegens onvoorziene omstandigheden uitgesteld worden.

De restauratie van de 'Moeder Gods' Rosier 26 wordt in oktober 2006 uitgevoerd door Geneviève Hardy, in opdracht van de zusters karmelietessen.

Op de middenpagina's worden bovenstaande sculpturen, met korte beschrijving, in beeld gebracht.

'Onze-Lieve-Vrouw van Smarten' getiteld 'Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën', Kaasbrug 8 - Foto na restauratie.

'Moeder Gods', Schoytestraat 8
Herkomst: hoek Blijde-Inkomst-
straat en Langstraat, Borgerhout -
Foto na restauratie.

'Onze-Lieve-Vrouw Medeverlosseres', Wiegstraat 3 - Foto na restauratie.

'Moeder Gods', een natuurstenen halfrelief afkomstig uit een ongekend gesloopt pand in Antwerpen stad. Na verblijf in stadsdepot gerestaureerd en aangebracht aan de gevel Jodenstraat 16.

'Onze-Lieve-Vrouw van Smarten' getiteld 'Onze-Lieve-Vrouw van de eenzaamheid' (Nuestra Señora de la Soledad), Pieter van Hobokenstraat 9 - Foto na restauratie.

'Onze-Lieve-Vrouw van Smarten', Lange Winkelstraat 32 - Foto na restauratie.

'O.-L.-Vrouw v/d Rozenkrans', hoek Kleine Koraalberg en Zirkstraat, ca. 1990 herplaatst Lange Doornikstr. 27. - Foto, ca. 1890?, Provincie Antwerpen, Dienst Cultureel Erfgoed.

'Heilige familie', Oudemansstraat 34 (kant Sint-Paulusplaats) - Foto voor restauratie.

'Moeder Gods', Wolstraat 23, hoek Coppenolstraat - Foto voor restauratie.

De 'Moeder Gods' van de Prekersstraat 2 na afname in stadsdepot. Gerestaureerd zou het kunnen herplaatst worden op de Stijfselrui.

Een ontwerptekening uit 1855 voor de gevelsculptuur Maria Onbevlekt Ontvangen van de hoek Minderbroedersstraat en Minderbroedersrui. - Stadsarchief Antwerpen, MA-BD: 1855/0083.

'Moeder Gods', Lange Sint-Annastraat 2, hoek Ossemarkt - Foto voor restauratie.

Heilige helpers, niet zomaar op straat gezet

Het waarom van het plaatsen van religieuze gevelbeelden door particulieren is iets dat waarschijnlijk nog nooit als apart gegeven werd behandeld voor een stad als Antwerpen. Toch weet eenieder wel enkele gevallen aan te halen en in overzichtswerken omtrent madonnabeelden komt een grote hoeveelheid aan gegevens voor.

Alleen voor de 19de eeuw zijn ten minste een dertigtal Antwerpse gevallen te signaleren waarbij, al dan niet expliciet vermeld, een cholera-besmetting aanleiding gaf tot plaatsen van een Onzelvevrouw of een H. Rochus. Hierbij komen enerzijds de locaties overeen met de in de stedelijke rapporten vermeldde te saneren grote besmettingshaarden, de verkommerde gangen en stegen; anderzijds komen ook beeldplaatsingen voor in de toenmalige nieuwbouwwijken van actueel Antwerpen-Noord. Dit kan een indicatie zijn voor de verhuis van een traditie. Verdreven uit de onhygiënische overbevolkte binnenstad omdat hun woonsten verdwenen, bleven de bewoners in hun nieuwe omgeving de dankzegging getrouw.

Al even erg als een besmettelijke ziekte bleek het ervaren van het militair geweld. Als dankzegging voor het gespaard blijven van have en goed werden ook religieuze gevelbeelden geplaatst, hier was de eer dan alleen aan Onze-Lieve-Vrouw voorbehouden. Uit 1830, met de beschieting van de stad door generaal Chassé, kennen we één particulier voorbeeld, de Madonna van de hoek Sint-Pieter-en-Paulusstraat en Jezuietenrui. Maar ook de Stadhuis-madonna kwam in de bange revolutie-

periode terug. Nog gedurende de Eerste Wereldoorlog en voornamelijk na de V-bommenterror in 1944-1945 werden tal van Onze-Lieve-Vrouwbeelden geplaatst, en dit niet alleen als vervanging van vernielde beelden, integendeel.

Met de maatschappelijke secularisering en ook met andere medische inzichten, neemt de heiligenbeeldencultus in de loop van de 20ste eeuw meer en meer af. Toch blijven uit het begin van de tweede helft van de 20ste eeuw nog markante gevallen te melden waar een nieuwbouw expliciet gepaard gaat met een Mariabeeldplaatsing (Linkeroever, Borgerhout, Berchem, Deurne, Merksem, ...). Er verschijnen ook nieuwe types: overbekend zijn de blauw-witte kappelletjes van het Mariale jaar 1954, maar er is ook nog de 'Burchtgravin' van de Chiro-beweging.

Persoonlijke dankzegging voor een of andere bekomen gunst, is tot op de dag van vandaag nog steeds een reden voor het plaatsen van een madonnagevelbeeld. Alhoewel het in de stad zelf niet meer voorkomt, in de districten blijft de traditie levend.

De stadskern zelf kent dan weer een andere evolutie. Hier komen vroeger verdwenen historische gevelbeelden opnieuw het straatbeeld bevolken. Een persoonlijke particuliere devotie kan de aanleiding zijn, maar evengoed het in ere houden van het algemeen aspect van de Mariastad. Voor Kruis en Beeld reikt particulieren graag de hand bij het instandhouden, maar evengoed bij het heraanvullen van het Mariale beeldenpatrimonium. (WS).

Driemaal Cholera gememorieerd

In het midden: een zilveren penning 'Récompense nationale / Cholera 1849', door Laurent Hart (1810- 1860). Op de keerzijde een allegorische voorstelling waarbij België de Wetenschap en Caritas belooft. Op de achtergrond wordt een slachtoffer weggedragen. – Verzameling Hugo Kennis, Antwerpen.

Links: de H. Rochus van de Kloosterstraat 155, aan de kant van de Willem Lepelstraat, daar voor 't eerst geplaatst in 1866 (het gebouw is recent).

Rechts: een van de Onze-Lieve-Vrouwebeelden in Antwerpen-Noord uit 1866. Hier Maria onbevlekt ontvangen van de Lange Zavelstraat 93 op de hoek met de Duinstraat.

13 augustus 1831 - De Stadhuismadonna herplaatst

Na de Val van Antwerpen (1585) gaven de jezuiten beeldhouwer Philip De Vos de opdracht om een Mariabeeld te maken voor de stadhuisgevel. Zij wilden immers Antwerpens patrones terug een ereplaats geven, net zoals voorheen op het gotische stadhuis. Het vier meter hoge beeld werd geplaatst in 1587 en zou tot in 1797 onberoerd in de gevelnis blijven staan. Onder het Franse Bewind werd de Madonna uit de stadhuisgevel genomen, maar op zolder geborgen. Hoewel vele gevelbeelden in de periode 1814-1815 – na de val van Napoleon – terug in het straatbeeld verschenen bleef de nis in de gevel op de Grote Markt opvallend leeg.

Tijdens het bewind van Willem I, met het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830), wordt geen aanstalten gemaakt hieraan iets te veranderen, pas na de Belgische Revolutie (1830) kan langzaamaan een geknakte Roomse religie weer tot meer openbaar vertoon komen.

In de economisch niet zo florissante periode 1830-1831, met werkloosheid, een cholera-epidemie en bovenop een dreiging van bombardement van de stad door generaal Chassé, nog steeds bezetter van de Citadel in naam van Willem I, konden rijke bewoners de stad uitvluchten, de gewone man trok al biddend door de straten in ware bidprocessies. Burgemeester Le Grelle had deze volksuitingen ten volle gesteund en naar aanleiding van zo'n processie de Antwerpse bevolking beloofd de patrones van Antwerpen in ere te herstellen. Het stadhuisbeeld werd herwid en op zaterdag 13 augustus 1831 – net vóór het hoogfeest van Maria-tenhemelopneming – opnieuw in de nis geplaatst. Dezelfde dag kwam het heuglijke nieuws van een afgesloten wapenstilstand. (WS)

Mededelingen

• 15 augustus

Op 15 augustus, feest van Onze-Lieve-Vrouw ten hemel opgenomen, heeft onze vereniging jaarlijks een eucharistieviering in de Kathedraal, voorgegaan door E.H. Mannaerts.

• 17 augustus

17 augustus is de naamdag van de H. Hyacinthus van Krakow. We vermelden dit omdat in de Antwerpse Sint-Pauluskerk twee wel héél aparte Madonna's zijn te zien. Hyacinthus wordt er afgebeeld in het koor met een Madonnasculpuur op de arm, een ciborie

Hyacinthus van Krakow door Artus (I) Quellinus, ca. 1650, Sint-Pauluskerk, Antwerpen.

in de andere hand. In de zuiderzijbeuk wordt het verhaal uitgebeeld waarbij Hyacinthus door Onze-Lieve-Vrouw wordt aangesproken. Beide sculpturen getuigen van de eertijds bloeiende broederschap van deze dominicaanse heilige in deze voormalige dominicanenkerk.

• Augustijnen in Sint-Andries

In de Antwerpse Sint-Andrieskerk loopt nog tot 31 oktober 2006 de tentoonstelling 'De augustijnen, de inquisitie en het ontstaan van de Sint-Andriesparochie' - Ingang Sint-Andriesstraat, dagelijks geopend tussen 14 en 17 uur.

• Beeldhouwers Van der Neer

De uit Nederland stammende kunstenaarsfamilie Van der Neer, later werkzaam in Brussel en nadien generaties lang in Antwerpen, vormde het studieobject van Thomas Matei, die hierover een scriptie opstelde aan de KU Leuven. Hij onderzocht verder de atelierverbanden met de verwante familie Peeters (Peeters-Divoort) uit Turnhout. Zijn studieterrain bestrijkt de 18de- en 19de-eeuwse atelierproductie van voornamelijk religieus beeldhouwwerk (o.m. Madonna's, heiligenbeelden, kerkmeubilair en altaren).

Enkele nog bestaande Antwerpse Madonna's werden onder de loep genomen: deze van de Vijfhoek (Lombardenvest hoek Korte Gasthuisstraat; nu in kopie op de Grote Markt, hoek Wisselstraat); deze van de Ambtmanstraat, hoek Keizerstraat; de Madonna van de Markgravestraat 17 (oorspronkelijk afkomstig van de hoek Lombardenvest en Lombardenstraat) en het pijlerbeeld van de Kleine Markt. Dit laatste zou origineel in 1703 de meesterproef hebben gevormd van Johannes Franciscus Van der Neer (Brussel, 1683 – Antwerpen, na 1717) maar naderhand door Rousseaux zijn 'behandeld' om tenslotte te zijn vervangen door versie van Jos Mertens die we vandaag nog kennen. Van de andere vermelde beelden was ofwel gekend dat een Van der Neer er de maker van was, of kon Thomas Matei de toeschrijving herzien, welis-

waar niet gesteund op harde archivalia. De kwestie blijft dus open.

MATEI, Thomas : "Al wat in de kerck noodig is. De Antwerpse beeldhouwers Van der Neer (1700-1838)", onuitgegeven eindverhandeling Kunstwetenschap, K.U. Leuven, 2005 (promotor: L. De Ren). – De publicatie hiervan wordt in het vooruitzicht gesteld.

De Moeder Gods uit 1742 van de hoek Lombardenvest en Lombardenstraat (nu in de Markgravestraat 17). Volgens T. Matei ten onrechte toegeschreven aan Jacob Jozef Van der Neer (1718-1794). Er onstond in het verleden verwarring met het beeld van de Vijfhoek, op de andere straathoek. – (Foto: april 2006).

• Monumentenstrijd

In mei 2006 deed de VRT een oproep om projecten in te dienen voor 'Monumentenstrijd', een programma om aandacht te vestigen op het cultureel en historisch onroerend erfgoed

in Vlaanderen. Voor Kruis en Beeld (VKB) nam deel met de Madonna hoek Klapdorp en Mutsaardstraat. In totaal ontving men vierhonderd inschrijvingen, waaruit op 22 augustus dertig projecten werden geselecteerd om mee te kunnen dingen in de tweede ronde. Het VKB-project was daar helaas niet bij.

• Restauraties in 2007

In het voorjaar 2007 plant Voor Kruis en Beeld de opknapbehandeling van de 'Moeder Gods' aan de Koepoortbrug 3-4 (bij de Minderbroedersrui) in Antwerpen. Het gevelbeeld zit onder een dik pakket verflagen te wachten op een frisse aanblik. Met uw steun voor ons "Voorjaarsproject 2007" (zie p. 15) kan de behandeling gerealiseerd worden.

Mocht iemand onbekende historische gegevens kunnen aandragen omtrent dit beeld, of er oud fotomateriaal van bezitten, kan contact opgenomen worden met Wim Strecker of het secretariaat van VKB – (wim@strecker.be). Misschien is zo'n bijdrage de sleutel voor een betere conservatie- en restauratiebehandeling.

Onze-Lieve-Vrouw medeverlosseres van de Koepoortbrug – (Foto: augustus 2006).

VOORZITTER: Leo baron Delwaide, Antwerpen.

Begga Andries, Berchem (Antwerpen) – Karel Boeckx, Hoogstraten – Eva Coltof-Brouwer, Antwerpen – Theodora barones Janssen-Arts, Vosselaar – Familie Georges (t) Leclair, Kontich – Gabriella Moortgat, Breendonk – A. Steenackers, Antwerpen – Georges Van Eessel, Knokke-Heist.

L. Berndsen-Scholtz, Antwerpen – Boudewijn Callens, Wilrijk – Dree De Vries, Vilvoorde – Jan Engels, Antwerpen – Paul Govaerts, Merksem – Robert Holtrust, Essen – Pascal Mallien, Schilde – Jean Mertens de Wilmars, Antwerpen – Anne Marie Smekens-De Vrieze, Schoten – Paul van den Hove d'Ertsenryck, Zandhoven – Gilbert Vandeputte, Berchem – R. Vertriest, Hove.

Paul Arts, Antwerpen – M. Avonts, Hemiksem – L. Baeck, Wilrijk – Walter Baisier, Antwerpen – Lode Baplue, Brasschaat – André Beckers, Deurne – Bart Belmans, Berchem – Henry Bergsma, Borgerhout – Gerarda Beukelaer, Zoersel – Jeroen Boel, Waasmunster – Brenders-Janssen, Merksem – Ward Buys, Merksem – Michel Buytaert, Wilrijk – Henri Cant, Deurne – Magda Claesen, Wilrijk – Jacq. Coens-Charon, Broechem – Maria Cools, Antwerpen – Adrien Coppens, Merksem – Françoise Corluy-Schaffers, Wilrijk – Stefan Croenen, Schilde – Maurice D'Hoore, Zingem – Jozef De Bleser, Merksem – Pierre De Deken, Berchem – Emiel De Fleurquin, Edegem – de Hemptinne Aartselaar – Alfons De Meulder, Merksem – J.M. De Meulder, Antwerpen – André De Proft, Aalst – Lodewijk De Ridder, Kapellen – Lucas De Ruysser, Antwerpen – Anne De Swaef, Antwerpen – Guy Deckers, Berchem – Eric Deckers, Schoten – Margriet Dedroog, Merksem

– Derks, Wilrijk – Irene Dewaele, Kapellen – Jacques Dierckx, Antwerpen – Guy Diercxsens, Hove – Jos Dobbeleers, Antwerpen – W. Dobbeleers-Borghs, Merksem – Driessen-Van Rossum, Antwerpen – M. du Bois de Vroylande, Beauvechain – Ch. du Bois de Vroylande, Malvoisin (GEDINNE) – Luk Fabr , Wilrijk – Luc Fornoville, Berchem – Freddy Franck, Berchem – Gilliot-Cogels, Etterbeek – Baudouin Goeminne, 's Gravenwezel – Jean Grobet, Antwerpen – Marc Groetaers, Wilrijk – Philippe Hernould, Antwerpen – Michel Hertoghe, 's Gravenwezel – M.L. Heymans, Antwerpen – Elisa Huysmans, Antwerpen – Jacques Istas, Schilde – Myriam Janssens, Wilrijk – Wieland Janssens, London (UK) – Bernadette Kiebooms, Boechout – J. & H. Kusters-VanAken, Merksem – Ghislain Lamiroy-Foket, Mortsel – François Leconte, Mortsel – Eliane Leijssen, Deurne – Paul Leysen, Deurne – Lippens-Dobbeleers, Antwerpen – Willy Lucidarme, Nieuwpoort – L.-J. Luyten-Collin, Antwerpen – Bart Makken, Antwerpen – Gerda Marin, Antwerpen – Etienne Meert, Antwerpen – Andre Meeus, Antwerpen – Paul Meulendijks, Deurne – Dominique Moorkens, Ranst – Chr. Museur, Berchem – André Myncke, Antwerpen – Miguel Norbert Ubarri, Antwerpen – Paula Onghena, Wilrijk – Johanna Peeters, Deurne – Ria Penders, Brasschaat – Herman Pepermans, Berchem – Marleen Regnier, Borgerhout – Albertus Roevens, Brasschaat – Martha Rombouts, Edegem – Jozef Rombouts, Schoten – Freddy Rouchet-Dedroog, Merksem – Paula S rnsen, Merksem – P. Steurs, Wilrijk – Wim Strecker, Antwerpen – André Struyf, 's Gravenwezel – Anna Tirelire, Berchem – Roeland Ulrix, Wommelgem – Vera Van Bortel, Deurne – Marc Van Bouwel-Lembrechts, Deurne – Joseph van Caster, Antwerpen – Etienne van Caster, Mortsel – Guido Van Damme, Aartselaar – Yves van de Werve de Vosselaar, Schilde – Jean Van den

Bergh, Kapellen – Theo Van der Auwera, Westmalle – Bertha Van der Elst, Merksem – Hilda Van Gool, Antwerpen – Maria Van Heuckelom, Schilde – Simonne Van Heurck, Antwerpen – Ivo Van Hoorebeke, Wilrijk – Ferdinandus Van Hoydonck, Hove – Van Impe-Monte, Mortsel – Benoit van Lidth de Jeude, Antwerpen – Van Lier-Winnepenninckx,

Antwerpen – Nicole Van Look, Ekeren – Paul Van Mechelen, Aartselaar – Vandeplas-Gasia, Antwerpen – G. Vanhalme, Harelbeke – A.M. Vanhamme, Mortsel – Emiel Vanhamme, Mortsel – Ronald Vanoystaeyen, Boechout – Rosalia Vekemans, Lier – Vlaamse Kapucijnen, Antwerpen – Claudette Witdoeck, Antwerpen.

Oproep

Praktische medewerking aan de vervollediging van de Verbeelding-website zou ons een heel stuk vooruithelpen.

Vrienden van de Antwerpse Madonna's, hun kinderen of kleinkinderen, met interesse voor ons erfgoed en vertrouwd met PC-werk, zijn welkom als medewerkers bij het invoeren van nieuwe databankgegevens.

Geïnteresseerden kunnen zich melden bij iha@yucom.be (VKB-secretariaat).

Mededeling:

Onderstaande tekst werd aangepast aan de samenwerking Koning Boudewijnstichting - projectrekeningen.

Info en colofon

Vrienden van de Antwerpse Madonna's ter ondersteuning van de restauratie van het Onze-Lieve-Vrouwebeeld te Antwerpen, Koepoortbrug 3-4, en van de overige restauraties uitgevoerd door 'Voor Kruis en Beeld' vzw, Lange Lozanastraat 92, 2018-Antwerpen.

Een jaarlijkse financiële ondersteuning is welkom op onze projectrekening : 000-00 00 004-04 van de Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel met vermelding: *"LJ 1870 - Voor Kruis en Beeld - Antwerpen"*.

Financiële aftrekbaarheid wordt u toegekend vanaf 30 euro.

(Drie soorten ondersteuning: 30 euro, 125 euro en 250 euro verhogen onze mogelijkheden tot verfraaiing en het behoud van de beelden, waarvoor dank.)

Website: www.verbeelding.be – *E-mail:* iha@yucom.be

Lay-out: Wim Strecker, info@strecker.be – www.strecker.be (Beeld en document).

Kinderen kozen kleur op de Erfgoeddag

Bram, 7 jaar

Debby, 12 jaar

Driss, 4 jaar